

ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

ЧИЖОВ Денис Анатолійович - аспірант Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

УДК 349.3:36

В связи с проведением на территории Донецкой и Луганской областей антитеррористической операции, существует необходимость признания особенностей правового статуса участников антитеррористической операции. В статье проанализированы понятие участников антитеррористической операции, определены их виды и порядок получения статуса участника антитеррористической операции.

Ключевые слова: воинская обязанность; антитеррористическая операция; участник антитеррористической операции; участник боевых действий; участник войны; инвалид войны.

Постановка проблеми

Одним з обов'язків громадян України є «захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України» [2, ст. 65; 8, ст. 1]. Даний обов'язок має деякі особливості: він передбачений Конституцією України, але встановлюється виключно законом; поширюється виключно на громадян України; має суто персоніфікований характер; суб'єктами його реалізації є громадяни України, як правило, чоловічої статі, які мають відповідні якості, у тому числі належний стан здоров'я; цей обов'язок безпосередньо пов'язаний із забезпеченням національної безпеки, оборони державної території у разі військового вторгнення та охорони важливих державних об'єктів; з початком реалізації військового обов'язку та проходження вій-

ськової служби, статус громадянина трансформується у статус військовослужбовця, що пов'язано з обмеженням можливостей реалізації деяких конституційних прав і свобод (зокрема, права на свободу пересування); особливий соціальний захист громадян, що реалізують цей обов'язок тощо [1, с. 9-235].

До березня 2014 р. виконання цього обов'язку здійснювалося у формі проходження військової служби. З квітня 2014 р. ситуація кардинально змінилася з початком збройної агресії Російської Федерації проти України, коли контрольовані, керовані і фінансовані спецслужбами Російської Федерації озброєні бандитські формування проголосили створення «Донецької народної республіки» (7 квітня 2014 р.) та «Луганської народної республіки» (27 квітня 2014 р.) [14].

Офіційно з 14 квітня 2014 р. на території Донецької та Луганської областей проходить антитерористична операція (далі – АТО), відповідно до підписаного 13 квітня 2014 р. Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 р. «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» [16]. Ця операція відбувається на підставі Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року № 638-IV і полягає у вжитті скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, за-

побігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності [7, ст. 1].

З лютого 2014 р. через суспільний інтерес до теми АТО і активізацію бойових дій, відбулося залучення до проведення антитерористичної діяльності значної кількості осіб, що слугує підставою для визначення правового статусу «учасників антитерористичної діяльності».

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Значний внесок у розвиток наукової думки з питань правового статусу військовослужбовців зробили такі вчені, як А.П. Бейкун, М.І. Боднарчук, Н.Б. Болотіна, Є.І. Григоренко, О.С. Кайтанський, М.В. Кравченко, С.Г. Кузьменко, Р.П. Луцький, Н.М. Мокрицька, М.М. Руженський, М.В. Туленко тощо. Однак, зазначені дослідники не акцентували увагу на правовому статусі учасників антитерористичної операції.

Мета статті – науково-теоретичний аналіз правового статусу учасників антитерористичної операції.

Виклад основного матеріалу

У чинному законодавстві поняття «статус учасника антитерористичної операції», «надання статусу учасника антитерористичної операції» відсутнє¹. Однак, у зако-

¹ У відповідях на запити про доступ до публічної інформації щодо кількості осіб, які отримали статус «учасника антитерористичної операції» органи державної влади повідомили наступне. У Департаменті кадрового забезпечення Національної поліції України заявили, що «надати інформацію про кількість поліцейських, які отримали або таких, яким відмовлено в отриманні статусу учасника АТО неможливо через відсутність у чинному законодавстві України юридичних термінів «статус учасника АТО» та «надання статусу учасника АТО» (Відповідь Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України від 26 грудня 2016 р. № 661зі/12/2/03-2016 на інформаційний запит). Також у Міністерстві оборони України зазначили, що «чинним законодавством України статус учасника антитерористичної операції не визначено» (Від-

нах [9] і постановах Верховної Ради України [15], указах Президента України [11], постановах Кабінету Міністрів України [19], наказах міністерств [12] використовується формулювання «учасник антитерористичної операції». Утворено Державну службу України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції [18] та розпочато діяльність Уповноваженого Президента України з питань реабілітації учасників антитерористичної операції, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інше захворювання під час участі в антитерористичній операції [17].

Натомість у Законі України «Про боротьбу з тероризмом», використовуються поняття «суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції», «суб'єкти, які залучаються у разі необхідності до участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності» та «суб'єкти, які можуть бути залучені до участі в антитерористичних операціях за рішенням керівництва антитерористичної операції» [7]. Через це, у правозастосовній практиці виникає чимало питань: кого вважати учасником АТО, чи є учасниками АТО члени воєнізованих (військових) добровольчих формувань, якими нормативно-правовими регулюється правовий статус учасників АТО, які пільги мають учасники АТО і члени їх сімей.

З метою «впорядкування кола осіб, які беручи безпосередню участь в антитерористичній операції, захищають незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, що дозволить забезпечити належний рівень соціального захисту та гарантій цих осіб», 7 квітня 2015 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо статусу осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України. У нормах

повідь Департаменту інформаційно-організаційної роботи та контролю Міністерства оборони України від 15 грудня 2016 р. № 266/із/2932 на інформаційний запит)

цього Закону не визначено поняття «учасник антитерористичної операції», натомість використано формулювання «особи, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення» (далі – особи, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України) [10].

До осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, включено: учасників бойових дій; інваліди війни; учасники війни; особи, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Згідно з інформацією, наданою Державною службою України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції², у Єдиному державному реєстрі учасників бойових дій станом на 11 травня 2017 р. статус учасника бойових дій надано 296 278 особам, які брали участь у проведенні антитерористичної операції (див. Таблиця 1).

Широкий перелік осіб, які визнаються учасниками бойових дій, що брали участь в антитерористичній операції, закріплений у Законі України «Про внесення змін до ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту № 1547-VII». Це військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані) та працівники Збройних сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби України, особи рядового і начальницького складу МВС України, військовослужбовці МВС України, Управління державної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, інших, утворених, відповідно до законів України, військових формувань, які захищали не-

залежність, суверенітет та територіальну цілісність України, брали участь в антитерористичній операції, забезпечували її проведення, а також працівники підприємств, установ, організацій, громадяни, які залучались для участі в антитерористичній операції, у порядку, встановленому законодавством військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані) та працівники Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, військовослужбовці військових прокуратур, особи рядового та начальницького складу підрозділів оперативного забезпечення зон проведення антитерористичної операції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, поліцейські, особи рядового, начальницького складу, військовослужбовці, працівники Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної пенітенціарної служби України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

Також до учасників бойових дій віднесено осіб, які у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення. Основною умовою отримання статусу учасника бойових дій учасниками добровольних батальйонів включення їх до складу військових формувань та правоохоронних органів (Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України).

До інвалідів війни віднесено:
1) військовослужбовців (резервістів,

² Відповідь Державної України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції від 16 травня 2017 р. № 2042/01/05.1-17 на запит про доступ до публічної інформації.

Таблиця 1.

Стан надання статус учасника бойових дій особам, які брали участь у проведенні антитерористичної операції (станом на 11.05.2017 р.)

№ п/п	Категорія	Міжвідомча комісія				Надано статус УБД відомчими комісіями	Надано статус УБД, всього	Позбавлено статусу
		Винесено на розгляд	Рішення					
			Надання статус УБД	Направлено на доопрацювання	Відмовлено			
1	Військовослужбовці, особи рядового та начальницького складу, працівники відомств, що мають у своєму підпорядкуванні військові формування залучені до АТО:	22 260	22 402	114	5	273 627	296 029	41
1	Міністерство оборони України (всього)	11 844	11 752	90	1	188 130	199 882	19
	в тому числі							
	Збройні Сили України	11 497	11 405	90	1	186 996	198 401	19
	в/ч А 0515	347	347	0	0	1 134	1 481	0
2	Міністерство внутрішніх справ	2 818	2 816	6	1	29 629	32 445	6
3	Національна гвардія	2 225	2 220	3	0	25 141	27 361	12
4	Служба безпеки	1 007	1 005	2	0	7 691	8 696	2
5	Служба зовнішньої розвідки	9	9	0	0	28	37	0
6	Адміністрація Держприкордон-служби	3 356	3 345	9	1	13 771	17 116	0
7	Адміністрація Держспецтрансслужби	448	448	0	0	1 279	1 727	0
8	Управління державної охорони	419	417	0	0	6	423	2
9	Адміністрація Держспецзв'язку	215	213	2	0	489	702	0
10	Державна служба надзвичайних ситуацій	279	177	2	2	3 815	3 992	0
11	Державна пенсійна служба	0	0	0	0	0	0	0
12	Генеральна прокуратура України	0	0	0	0	152	152	0
13	Національна поліція	0	0	0	0	3 169	3 169	0
II	Працівники підприємств, установ та організацій	407	249	139	26	x	249	3
	ВСЬОГО	23 027	22 651	253	31	273 672	296 278	44

військовозобов'язаних) та працівників військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України та стали інвалідами внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення; 2) працівників підприємств, установ, організацій, які залучалися до забезпечення проведення антитерористичної операції та стали інвалідами внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час забезпечення проведення антитерористичної операції безпосередньо в районах та у період її проведення; 3) осіб, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення у складі добровольчих формувань; 4) осіб, які добровільно забезпечували (або добровільно залучалися до забезпечення) проведення антитерористичної операції (у тому числі здійснювали волонтерську діяльність) та стали інвалідами внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час забезпечення проведення антитерористичної операції (у тому числі волонтерської діяльності), перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення.

Учасниками війни є: працівники підприємств, установ, організацій, які залучалися та брали безпосередню участь у забезпеченні проведення антитерористичної операції, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у порядку, встановленому законодавством.

Особи, на яких поширюється чинність закону: 1) сім'ї осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, поліцейських, які загинули або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час участі в АТО; 2) сім'ї осіб, які добровільно забезпечува-

ли (або добровільно залучалися до забезпечення) проведення АТО (у тому числі здійснювали волонтерську діяльність) та загинули (пропали безвісти), померли внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час забезпечення проведення АТО (у тому числі волонтерської діяльності), перебуваючи безпосередньо в районах АТО у період її проведення та інші особи, визначені у статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Підставою для надання статусу учасника бойових дій особам є документи, що підтверджують безпосередню участь в АТО та забезпеченні її проведення.

У Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення [13] (далі - Порядок), не міститься вичерпного переліку документів «про безпосереднє залучення до виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення». На практиці часто виникають проблеми з надання «інших офіційних документів, виданих державними органами, що містять достатні докази про безпосередню участь особи у виконанні завдань антитерористичної операції в районах її проведення».

Так, Комісією Командування Повітряних Сил Збройних Сил України з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій військовослужбовців та працівників Повітряних Сил Збройних Сил України листом від 02 листопада 2015 р. № 350/146/4/1453 повідомлено начальника служби пожежної безпеки військової частини А1451 про невідповідність надісланих матеріалів Порядку залучення особового складу до участі в антитерористичній операції на території Донецької та Луганської областей та його обліку від 16 жовтня 2014 р. №73, затвердженого наказом Першого заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України (керівника Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) та на відсутність витягів із

наказів керівника або першого заступника керівника Антитерористичного центру при СБУ про залучення до проведення антитерористичної операції.

Не погодившись з таким рішенням Комісії, заявник звернувся до суду з позовом.

Колегія суддів Харківського апеляційного адміністративного суду оцінила критично, що посилення відповідача на правомірність своїх дій щодо повернення матеріалів на доопрацювання через відсутність усіх необхідних документів для вирішення питання про надання позивачу статусу учасника бойових дій, зокрема, витягів із наказів керівника або першого заступника керівника Антитерористичного центру при СБУ про залучення до проведення антитерористичної операції, оскільки з матеріалів справи вбачається, що позивачем було надано всі необхідні документи. Таким чином, судова колегія вважає, що у Комісії Командування Повітряних Сил Збройних Сил України (в/ч А0215) з розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій військовослужбовців та працівників Повітряних Сил Збройних Сил України були в наявності всі необхідні документи ОСОБА_1 для вирішення питання про надання останньому статусу учасника бойових дій [20].

Рішення про надання статусу учасника бойових дій приймається уповноваженими комісіями. Такі комісії можна поділити на дві категорії:

1) комісіями з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, утвореними в Міноборони, МВС, Мін'юсті, Національній поліції, Національній гвардії, СБУ, Службі зовнішньої розвідки, Адміністрації Держприкордонслужби, Адміністрації Держспецтрансслужби, Генеральній прокуратурі України, Управлінні державної охорони, Адміністрації Держспецзв'язку, ДСНС, ДФС;

2) міжвідомчою комісією з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій та виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера і деяких інших категорій осіб відповідно до Закону Укра-

їни «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», яка утворюється Державною службою у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, - у разі виникнення спірних питань, що потребують міжвідомчого врегулювання. До складу міжвідомчої комісії включаються фахівці Міноборони, МВС, Мін'юсту, Національної поліції, Національної гвардії, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Адміністрації Держприкордонслужби, Адміністрації Держспецтрансслужби, Генеральної прокуратури України, Управління державної охорони, Адміністрації Держспецзв'язку, ДСНС, ДФС. Також можуть включатися фахівці інших державних органів та представники громадських організацій.

Порядок надання статусу інваліда війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, визначено Постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2015 р. № 685 [13] (далі – Порядок).

Основною підставою для надання особам статусу учасника війни є надання довідки медико-соціальної експертної комісії про групу та причину інвалідності. Окрім довідки, в залежності від категорії осіб (пункт 2 Порядку) надання інших документів, що встановлені у пункті 4 Порядку (витяги з наказів, розпоряджень, посвідчень про відрядження, книг нарядів, матеріалів спеціальних (службових) розслідувань за фактами отримання поранень, клопотання, довідки та ін).

На практиці виникають проблеми з отриманням статусу учасника війни, учасника антитерористичної операції. У судовій практиці можна зустріти чимало ідентичних справ у цій сфері [4; 6]. Так, позивач у період з 26 березня 2014 р. по 05 травня 2016 р. брав безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, що підтверджується копією довідки Овруцького об'єднаного військового комісаріату №311/1387 від 24 травня 2017 р. та

є учасником бойових дій, що підтверджується посвідченням серії УБД.

09 серпня 2014 р. під час проведення АТО під час обстрілу отримав вогнепальні уламкові сліпі поранення шиї, грудної клітки зліва, забій правого гомілкового суглобу, про що свідчить свідоцтво про хворобу №464 п. Разом з тим, у свідоцтві вказано діагноз позивача: «затяжний стресовий розлад, виражений тривожно-депресивний синдром, ускладнений інсомнією», «захворювання, що пов'язане зі захистом Батьківщини».

Довідкою до акта огляду медико-соціальною експертною комісією серії 12ААА №905069 від 04 листопада 2016 р. підтверджено факт, що позивач має третю групу інвалідності у зв'язку із захворюванням, пов'язаним із захистом Батьківщини. У зв'язку з цим, відповідачем позивачу було встановлено статус інваліда війни та 14 листопада 2016 р. видано посвідчення інваліда війни 3 група серії В-І №007781.

У березні 2017 р. позивач здав вказане посвідчення відповідачу для перевірки. Листом від 21 квітня 2017 р. №04-04/1995 відповідач повідомив позивача, що він немає права на встановлення статусу інваліда війни, так як встановлене захворювання та зміст довідки МСЕК не дає підстав для встановлення відповідного статусу відповідно до п. 11 ст. 7 Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Однак, такі відмови суди визнають протиправною, виходячи з наступного.

Пункт 11 ч. 2 ст. 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та п.2 Порядку не передбачає такої причини інвалідності як «захворювання, пов'язані із захистом Батьківщини».

Разом з цим, відповідно до ч.1 та п. 1 ч.2 ст.7 «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» до інвалідів війни належать особи з числа військовослужбовців діючої армії та флоту, партизанів, підпільників, працівників, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, одержаних під час захисту Батьківщини, виконання

обов'язків військової служби (службових обов'язків) чи пов'язаних з перебуванням на фронті, у партизанських загонах і з'єднаннях, підпільних організаціях і групах та інших формуваннях, визнаних такими законодавством України, в районі воєнних дій, на прифронтових ділянках залізниць, на спорудженні оборонних рубежів, військово-морських баз та аеродромів у період громадянської та Великої Вітчизняної воєн або з участю в бойових діях у мирний час.

До інвалідів війни належать також інваліди з числа: військовослужбовців, осіб вільнонайманого складу, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час захисту Батьківщини, виконання інших обов'язків військової служби, пов'язаних з перебуванням на фронті в інші періоди, з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи, ядерних аварій, ядерних випробувань, з участю у військових навчаннях із застосуванням ядерної зброї, іншим ураженням ядерними матеріалами.

Отже, ч. 1 та п. 1 ч. 2 ст. 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» передбачають надання статусу інваліда війни особам, які стали інвалідами внаслідок захворювання, одержаного під час захисту Батьківщини. Законодавець не передбачив такої підстави у п. 11 ч. 2 ст. 7 «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», проте судді вважають, що права позивача мають бути захищені, враховуючи проведення в Україні антитерористичної операції, а також виникнення необхідності надання як основних, так і додаткових соціальних гарантій учасникам АТО та членам їх сімей, пораненим військовослужбовцям, а також сім'ям, члени яких загинули (померли) з огляду проведення АТО, підтримання їх морально-психологічного стану, поліпшення фінансово-матеріального стану зазначених категорій осіб, а також вшанування пам'яті героїв АТО, суддя вважає цілком обґрунтованими аргументи позивача, що він на законних підставах отримав статус інваліда війни та посвідчення інваліда війни. Виходячи з наведеного,

судді вважають, що дії відповідачів (органів соціального захисту) порушують законні права та інтереси позивача, а тому зобов'язують відповідачів відновити позивачам статус інваліда війни та повернути посвідчення інваліда війни [5].

На прикладі проаналізованих судових справ, погоджуємося з твердженням А.Л. Бейкуна, що врегулювання питань соціально-правового статусу військовослужбовців, членів їх сімей та інших категорій осіб в умовах сучасних суспільно-політичних змін у державі відбувається «повільно, непослідовно та безсистемно». Відповідно, на даний час йому притаманні такі загальні особливості: 1) відсутність чіткої структурованості ряду нормативно-правових актів, що регулюють питання соціально-правового захисту осіб окремих категорій; 2) відсутність алгоритму надання пільг на рівні актів законодавства; на практиці т.з. «підзаконна врегульованість» дозволяє, з одного боку, з більшою мобільністю ухвалювати виважені управлінські рішення, а з іншого – потенційно може призвести до численних зловживань, наприклад, при визначенні статусу учасника бойових дій (безпідставне затягування прийняття рішення або відмова через надумані перешкоди чи штучні обмеження тощо); 3) інше нормативно-змістовне навантаження (елементів) об'єктів соціально-правового захисту: акцент (порівняно з нормативно-правовими актами застарілих редакцій) зміщується від «безпосередньо-матеріальних» пільг (тобто прямих цільових виплат чи компенсацій певним категоріям осіб) до «опосередковано-матеріальних», тобто держава гарантує: збереження робочих місць, заробітної плати на протязі певного часу, надання допомоги по погашенню кредитної заборгованості шляхом встановлення відстрочки виплат тощо; 4) відсутність чітко визначеного правового статусу певних категорій осіб (насамперед, членів воєнізованих (військових) добровольчих формувань та волонтерів), що беруть участь у тих чи інших формах в антитерористичній операції [1, с. 420-421].

Висновки

Учасник антитерористичної операції – це особа, яка захищала незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брала безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення». До учасників антитерористичної операції, відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» належать: 1) учасники бойових дій; 2) інваліди війни; 3) учасники війни; 4) особи, на яких поширюється дія закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Для кожної з цих категорій осіб встановлено різний порядок отримання відповідного правового статусу, що визначений Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». На практиці отримання правового статусу «учасника антитерористичної операції» супроводжується труднощами через законодавчі прогалини і колізії, а також відсутності єдиного механізму реалізації правових норм.

Література

1. Бейкун А.П. Перспективна проблематика соціально-правового захисту певних категорій осіб в умовах проведення антитерористичної операції / А.П. Бейкун // Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина : зб. тез наук. доповідей і повідомл. III Між-нар. наук.-практ. конф. 22 травня-2015 р., м. Полтава/редкол.: А. П. Гетьман, Ю. Г. Барабаш, Н. О. Гуторова та ін. — Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. – С. 419-424.
2. Григоренко Є. І. Конституційні засади проходження військової служби громадянами України: проблеми теорії та практики : монографія / Є. І. Григоренко. — Х. : Право, 2010. – 281 с.
3. Конституція України від 26 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим до-

ступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

4. Постанова Коростенського міськрайонного суду Житомирської області від 07 лютого 2017 р., справа № 279/5800/16-а [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64667218>.

5. Постанова Овруцького районного суду Житомирської області від 24 липня 2017 року, справа № 286/1468/17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67936463>.

6. Постанова Окрежного адміністративного суду м. Києва від 06 жовтня 2016 р., справа № 826/8423/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64667218>.

7. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 16. – Ст. 5.

8. Про військову службу та військовий обов'язок: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>

9. Про внесення змін до деяких законів України щодо пенсійного забезпечення окремих категорій осіб із числа учасників антитерористичної операції: Закон України від 18 жовтня 2016 р. № 1683-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 4. – Ст. 35.

10. Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо статусу осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України: Закон України від 07 квітня 2015 року-№ 291-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 24. – Ст. 173.

11. Про заохочення військовослужбовців - учасників антитерористичної операції: Указ Президента України від 19 травня 2014 р. № 480/2014 // Офіційний вісник України. – Офіційний вісник України. – 2014. – № 42. – Ст. 7.

12. Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру учасників антитерористичної операції: Наказ Міністерства

соціальної політики України від 06 лютого 2015 р. № 114 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 19. – Ст. 123.

13. Про затвердження Порядку надання статусу інваліда війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення: Постанова Кабінету Міністрів України від 08 вересня 2015 р. № 685 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/685-2015-%D0%BF>

14. Про Заяву Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків»: Постанова Верховної Ради України від 21 квітня 2015 р. № 337-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 22. – Ст. 153.

15. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: « Державні гарантії соціального захисту учасників антитерористичної операції, Революції Гідності та членів їхніх родин: стан і перспективи»: Постанова Верховної Ради України від 09 лютого 2017 р. № 1843-VIII // Голос України. – 01 березня 2017 р. – № 39.

16. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: Указ Президента України від 14 квітня 2014 р. № 405/2014 // Офіційний вісник Президента України. – 2014. – № 14. – Ст. 3.

17. Про Уповноваженого Президента України з питань реабілітації учасників антитерористичної операції, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інше захворювання під час участі в антитерористичній операції: Указ Президента України від 01 грудня 2016 р.- № 536/2016 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 35. – Ст. 782.

18. Про утворення Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції: Постанова Кабінету Міністрів України від

АНОТАЦІЯ

У зв'язку з проведенням на території Донецької та Луганської областей антитерористичної операції, існує необхідність визнання особливостей правового статусу учасників антитерористичної операції. У статті проаналізовано поняття учасників антитерористичної операції, визначено їх види та порядок отримання статусу учасника антитерористичної операції.

Ключові слова: військовий обов'язок; антитерористична операція; учасник антитерористичної операції; учасник бойових дій; учасник війни; інвалід війни.

SUMMARY

In connection with the conduct of the antiterrorist operation on the territory of the Donetsk and Lugansk regions, there is a need to recognize the peculiarities of the legal status of participants in the anti-terrorist operation. The article analyzes the concept of participants in the anti-terrorist operation, identifies the types of persons who are subject to this status and the procedure for obtaining the status of the participant in the antiterrorist operation.

Keywords: military duty; Antiterrorist operation; Participant in the antiterrorist operation; Participant in combat operations; Participant in the war; Disability of war.

11 серпня 2014 р. № 326 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 65. – Ст. 1801.

19. Про утворення Міжвідомчого координаційного центру соціально-трудової реабілітації учасників антитерористичної операції, які одержали поранення, контузію, каліцтво або інше захворювання під час участі в антитерористичній операції: Постанова Кабінету Міністрів України

від 02 березня 2016 року № 143 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 20. – Ст. 57.

20. Ухвала Харківського апеляційного адміністративного суду від 25 січня 2017 р., справа № 820/2208/16 <http://reyestr.court.gov.ua/Captcha?no=64434808>